

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Tractatus VIII. De Contractu Societatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

poterit habere etiam, & hic, decursu temporis majora bona. Secundo, quia liberè, qui plura habet, vult communicare cum Socio minus habente.

1. Altera Societas est circa aliquam negotiationem,
 vel circa bona aliqua particularia. Hæc autem duplici
 contrahendi modo potest. Primum, sic: *Contrahimus Societatem*.
 In quo modo non additur illud, *omnium bonorum*, nec
 determinatur peculiaris materia: in hæc ergo ratione
 contrahendi, Societas non intelligitur contracta, nisi ad
 omnes contractus onerosos, qui etiam comprehendunt
 locationes propriæ operæ, non verò comprehenditur le-
 gatum, vel donatio, ut nec ea, quæ alicui ex Sociis debe-
 bantur contractu oneroso. De hæc Societas agitur in
 l. i. *Soc. cum aliquibus sequentibus*, ff. pro Socio. Sed
 tertio hodie hæc Societatis modus non est usu receptus
 nam nostra ætate accuratè explicari solet materia nego-
 tiationis, et particularia bona. Secundò igitur contrahi-
 tur Societas in prædicta particulari materia, seu negotia-
 tione, et de hæc, cum sit frequentissimò usu recepta, hic
 non acturi pluribus sumus.

hæc deſcriptio ex lib. 1. & ſequentib. ff. Pro Socio : *Contractus, ſeu conventio duorum, vel plurium habitum ſuum pecuniam, operam, induſtriam, vel laborem pro aliqua negotiatione conferentium ad commune lucrum, itæque ad commune damnum, ſi forte illud occurrat.*

Dixi habilius, nam multi non possunt inire Societatem, nimirum primò, qui rationis compotes non sunt. Secundò, ii qui facultatem non habent disponendi ad suum libitum, de rebus, quæ conferant ad Societatem, cuius generis sunt Religiosi, servi, pupilli, & minor abque Curatoris, vel Tutoris licentia. Denique filii familias de bonis non Castrensibus, vel quasi, seu alias fidei non liberis. Terciò, Medicus cum infirmo, durante infirmitate. Quartò, Advocatus cum Cliente. Quintò, Curator, vel Tutor cum pupillo, jure sic disponente, quæ facis sit inmissæ, & videri possunt apud Doctores, ut Bonac. d. 3. de contrah. q. 6. p. 2.

4. Certum autem est, hunc Societatis contractum iuste iniiri posse; sicuti enim quisque ex solis suis rebus lucrari potest per honestam negotiationem, ita etiam plures conjunctim.

3. Certeum item est, Societatem differre à mutuo. Nam qui mutuat, dominium suæ pecunie transferit in mutuatarium: At, qui dat pecuniam Mercatori, v. g. vel artificem ad Societatem, dominium pecunie apud se retinet (præsciendū ab aliquo peculiari pacto, vel alio modo contrahendi, de quibus *infra*) confert enim illam, solum ac usum negotiandi. Quamvis autem confersit illi pecunie dominus, non potest tamen, teste Mol. d. 4. r. 1. alibi quod illam sibi resumere, nisi finita Societate, quia illius usum communem cum socio ex vi hujus contractus fecit.

6. Permaxime autem est advertendum, quod modo in proxima parenthesi dixi, nimirum (praescindendo aliquo peculiari pacto) si enim incas, v. g. cum Naucleo pactum, ut afferret tuum frumentum in locum, ubi plerumque venditur, te conferente frumentum dictum, ipsa autem conferente operam, & expensas alportationis; prima facie videtur hanc esse Societas, & tamen non semper ita est. Nam duplici modo te habere in hoc pacto. Primum, si ponas tu frumentum, ille vero operam integram alportandi, pro qua tu solvas illi mercedem, nempe five pecuniam, five partem aliquotam, sextam, v. g. vel septimam lucri ex frumento, quod maioris pretio probabiliter vendatur, quae pars, attentis omnibus, iudicetur aequalis aeterni utilitati talis operae, seu laboris. Ceterum damna omnia, si cur & alia omnia lucra tibi soli cedant. Ecce haec non est Societas, fed locatio, sed conductio operae, in qua Naucleus non habet, nisi mercedem iustam suae operae, centum, v. g. aereos, vel sextam, vel septimam lucri partem. Secundum, potest te gerere, ut tu ponas frumentum, ille operam, & indultum cum promissione communi lucri, vel damni, & sic, si lucrum frumenti vendendi, v. g. esset mille aureorum, tu quingentos, Naucleus

Ques III.

alios quingentos lucraretur; ecce quomodo hæc est vera
Societas, & Nauclerus plus acquirit per hanc, quam ac-
quisiſſet per ſolam illam locationem ſue opera. Hanc
doctrinam iterum notabo c. 9. n. 2.

Conditiones Iustæ Societatis.

7. Ex allata descriptione, & ex regulis generalibus pertinentibus ad iustitiam, & octo conditiones debere adelle in Societatis contractu, constat. Primo, ut omnes socii aliquid conferant. Secundo, ut negotiatio sit honesta. Tercio, ut æqualitas servetur in omnibus, in conferendo scilicet, quod erit conferendum ab utroque Socio. Quarto, ut pecunia fortè collata stet periculo Domini, id est, illius, qui illam confert. Quinto, ut pro quantitate partium collatarum, lucrum dividatur. Sexto, ut dividantur etiam damna. Septimo, ut expensæ sint item communes, seu certe æquè compensandæ. Octavo, ut non apponantur pacta iniusta.

Iam singulas has conditiones suo ordine per singula capita percurramus, & illustremus: nam sic, omnibus absoluta numeris, erit præsens de Societate tractatio.

CAPVT II.

Omnes Socii aliquid conferant.

Qua est Conditio Prima.

Q Vi ad negotiationem simul eorū, debent om-
nino aliquo tandem modo ad illam concurrere,
sive pecuniam, sive opem, sive industriam, sive instru-
menta, vel materiam præbendo, &c. Ratio est, quia, si nul-
lo modo concurrant, unde titulum habebunt ad lucrum
ex Societate contrahendum? Palliat ergo usum, seu
melius furtum manifestè committit, qui ex negotiatione
aliorum partem lucii habere vellet, sedente ipso dōmī, &
nihil prorsus conferente. Id, præter quā, quod fæpe
tangatur in sequentibus, ita clarum est, ut majori discus-
sione non indigeat.

CAPVT III.

Negotiatio sit honesta.

Quæ est Conditiio Secunda.

16 **H**Anc conditionem, ut negotiatio, in qua con-
trahitur Societas, & pro qua pecunia exponitur,
debeat esse licita, ponunt communiter Doctores, ut
Molina d. 4. 12. num. 3. cūque sic affert Textus, L. Nec
permittendum, ff. pro Socio. Favet L. Quod enim, L. Quod
autem eodem: Si malefici Societas coita sit, constet, nullam
esse Societatem; generaliter enim traditur, rerum inhon-
estiarum nullam Societatem esse. Ex hoc ergo videtur sequi,
si ego numerem pecuniam meretrici, v. g. ut illa comoda
domo instructa, & vestibus ornata lucretur, nullam pro-
prios fore Societatem.

2. Verum distinguendum omnino est ante factum, & post factum, ut innuit Bonac. d. 3. de contr. q. 6. pen. i. n. 3. *disponit*. Si enim confederes hanc illicitam negotiorum societatem, antequam luctum habitum facit, vel antequam turpis negotio fuerit facta, nulla est Societas, obliganturque socii, eam dissolvere, etiam re non integra, quia obligantur semper à peccato recedere; At vero postquam peccatum commissum est, seu turpis negotio est parata, & luctum conquisitum, non videtur aequum, ut nulla sit Societas, ita ut in dicto exemplo mereretur totum luctum sibi in foro conscientie retinere, nihil verò det ei, qui pecuniam contulit. Dico (*in foro conscientie*)

Fe 3

nam in foro externo conferenti pecuniam in usum malum, non dationem, immo eum puniri debere, jam scio; vide *Leges citatas*, ff. pro Socio.

3. Vt allata distinctionis aliud exemplum habeas, fac, duos, vel plures per Societatem coire, ut occidant, v. g. Petrum, spe, vel promissione acquirendi centum aureos ab eisdem Petri inimico. Hi profecto ante patratum scelus semper obligantur, iniquam hanc conspirationem deponere. At verò, si iniquitate persistente, facto ab omnibus imperu, collatoque sibi invicem auxilio, Petrum occidant cum equali periculo, ne ipsi potius occidantur, quam Petrus, & ne à Principe equali morte puniantur, non erit æquum, ut unus tantum acquirat centum prædictos aureos, & nihil Socii participant de lucro.

4. Quod si conferas tuas pecunias cum aliquo, qui illis pecuniis usuras exerceat, non est mirum, si tu nihil debeas participare de lucro, nam neque ille alius participare poterit, quia tunc totum lucrum est restituendum illi, à quibus acceptum contra Iustitiam est: at in exemplis prædictis, in quibus, post patratum scelus, pecunia, ex probabili sententia, retineri potest, ut *L. 7. in Dec. c. 5. §. 3.* & *n. 8.* docuimus, sanè militat nostra doctrina.

5. Ex qua sic breviter, distinguendo, concludere, nullam esse Societatem ante factam negotiationem inhonestam, quia est rescindenda; post factam autem, tunc solum esse nullam, & totum ejus lucrum restituendum ei, à quo receptum fuit, quando lucrum fuit contra Iustitiam commutativam receptum, non verò alias.

CAPVT IV.

Vt æqualitas servetur in conferendo.

Quæ est Condicio Tertia.

1. **P**rofecto non est æquum, ut tu, v. g. conferas centum, & alius, v. g. decem, addito pacto, ut æquale deinde lucrum reportetis. Quare, vel tunc æquales sunt in æstimabilitate partes, quas uterque conferat, vel certè lucrum, quod tu recipis, sit ad ratam ejus, quod contrulisti; ut in quinta Conditione dicemus.

2. Vt autem magis explicetur hæc conditio dictam æqualitatem requirens; queritur hic: An licitum sit, iniire Societatem ita, ut unus solum conferat pecuniam, alter verò solum operam, seu industriam, vel solum instrumenta, ut equum, navigium, molendinum; vel suam materiam, ut lapides, cementa, ligna, & similia ad susceptam negotiationem necessaria; & facile respondeatur, esse licitam, §. *De illa, Infit. de Societ. L. Si non fuerit, ff. de Socio*, quia opera, vel illa cetera æqualem possunt habere æstimabilitatem cum pecunia collata, æqualiterque ad lucrum intentum percipiendum.

3. Subinquiritur: An eum alter pecuniam, centum, v. g. aureos, alter operam contribuit, debeat, (ut servetur æqualitas collationum) comparari opera ad totam pecuniam, ad centum, v. g. aureos prædictos, an solum ad periculum, quo centum illi aurei possint in negotiatione deperdi? Quod periculum licet aliquando multum esse possit, aliquando tamen, valde erit exiguum, quando scilicet negotiatio suscepta, est valde secura, & tuta. Subinquiritur, inquam, an in casu periculi exigui, cui exponuntur centum prædicti aurei, quod periculum sit, v. g. ut tria, debeat alterius socii operæ æstimabilitas esse, ut centum, an verò, ut tria duntaxat.

4. Respondet Sotus, lib. 6. de Iust. q. Carr. 1. debere operam comparari ad periculum; Vnde in exemplo allato, debere operæ æstimabilitatem esse, ut tria. Ratio est, inquit, quia ipsa pecunia ex se est sterilis, opera verò est fructifera, paritque lucrum: ergo, si opera comparari deberet cum pecunia, sequeretur, quod, qui confert operam in contractu Societatis, ubi intenditur partus, ut ita di-

cam, lucri, totum conferret, & qui pecuniam conferret nihil: probatur consequentia, quia cum pariter ad fructum lucri, sed totum conferret, qui confert operam, quæ sola fructum parit; Si igitur æquitas in hoc Societatis contractu velimus, ut certe vellemus, tanta vel æstimabilitas operæ unus socii, quantum periculum pecuniæ alterius, & non quanta est pecunia. Hic mihi videtur esse discutius clare expolitus Sotus in citato.

5. Nihilominus merito Navarrus in *summa*, cap. 1. num. 25. 1. asserit, hoc esse novum inventum Soti, Cui Navarro sententiæ Lessius, lib. 2. cap. 25. n. 14. & Valerius tam. 3. in 2. 2. d. 5. q. 24. p. 1. debet enim haberi comparatio ad pecuniam, nec solum ad periculum, cui exponitur pecunia. Ratio est duplex: A priori, quia quilibet propter lucrum reportare ex se suæ ergo ex pecunia sua etiam in securissima negotiatione, & præcendendo à periculo, erit enim ex se pecunia sit sterilis, est tamen, ut habet negotiatio, multum ferax: cum ergo socius conferat pecunias, quæ sunt præcipuæ radices lucri (nam opera sine illis inanitas) non est defraudandus suo contigendi lucro: A posteriori, quia id esset contra præceptum omnium Mercatorum immò Fidelium, etiam mercatorum conscientiarum; quando enim confert Socius mille aureos pro negotiatione certa, & sine periculo, adhuc accipit lucrum correspondens mille aureis, seu, ut explicamus infra, c. sequenti, §. 1. n. 3. usui mille aureorum.

6. Ad argumentum Soti jam est responsum, respondendum enim est eum, qui confert pecuniam sine periculo nihil conferre; confert enim ipsam pecuniam, quæ dixi lucri, non ex se sola, sed, ut conjuncta cum negotiatione.

7. Non nego interim, aliquando operam aliquam plus valere, quam pecuniam, si hæc sit parva, illa verò industria contineat; immò non raro valere multo plus poterit opera, quia hæc propinquius, & efficacius facit ad pariendum lucrum, cum pecunia solum in materia; sed nihilominus aio, plus aliquando valere potest pecuniam, quando videlicet hæc est magna summa, opera verò exigua: quæ omnia sunt à prudenti viro expendenda, ut ex his decernatur, quæ rata lucri donati sit Sociis.

8. Denique ad praxim hujus æqualitatis servandam recurratur ad Consilium Caietani d. 2. q. 78. art. 2. quod refertur à Rodriguez, p. 1. *summ. cap. 4. §. 1. num. 1.* inquit, ut conveniantur Mercatores (Addo ego Mercatores qui negotiationis, super qua iniit Societas) nam hi, ut perit experti, consideratis omnibus, æstimabunt pretium pecuniæ, & operæ, vel industriæ, quanti valeant in illa negotiatione, & quæ rata deinde lucri singulis sit distribuenda.

CAPVT V.

Vt Pecunia collata stet periculo Domini.

Quæ est Condicio Quarta.

1. **C**onditio hæc quarta duo involvit. Primum, qui confert pecuniam, debere, Societate completa, totam pecuniam sibi resumere, diviso, pro sua, lucro acquisito, diviso, inquam, inter ipsam, & socium, seu socios, qui operam contulerunt. Secundò, si socii pecunia pereat, totam perire ei, qui illam contulit, præcendendo ab aliquo iusto pacto, de quo mox §. 3. hæc enim duo dicit illud, stet periculo Domini, de quibus duobus separatim jam subdo.

§. I. Tota pecunia, finita Societate, debet dari ei, qui illam contulit.

1. Claritatis gratia, sic figuramus casum: Antonius confert centum aureos in Societate, quam, praescindendo ab alio pacto, init cum Petro; Petrus vero confert operam suam, quae iudicio prudentis, valet decem, v.g. aureos. Finita Societate, lucrum ex negotiatione invenitur esse viginti aureorum, ex quibus, certum est, decem deberi Antonio, & decem Petro. Sed quaeritur, an ex illo capitali centum aureorum debeant dari solum quinquaginta Petro, dando reliqua quinquaginta Antonio. An vero omnes centum debeant dari eidem Antonio, qui eos contulit?

2. Molina, disp. 416. conclus. 1. Caietan. 2.2. quaest. 28. artic. 2. ad 5. Delugo disp. 30. de iustit. a num. 26. alique, quorum fundamentum mox proferam, asserunt, debere dari Antonio solum quinquaginta. Sed Valentia tom. 3. in 2. disp. 5. quaest. 24. part. 2. Navar. in summa, cap. 17. n. 252. & 253. Caietan. sibi contrarius in summa, v. Mercatoris Societas, Sa v. Societ. num. 5. Filliuc. tract. 38. c. 3. num. 44. plures referens, alique asserunt, debere dari Antonio omnes centum, praescindendo, ut dictum est, ab aliquo pacto in contrarium. Hanc posteriorem opinionem, utpotè ipsa praxi comprobata, ego libentius sequor, quam esse de iure communi, docet cum multis Bonac. disp. 3. de contract. quaest. 6. p. 3. n. 11. quatenus lata volunt, ut pecunia pertineat ad eum, qui eam contulit. Hec autem opinio probatur. Nam, ut supra diximus, & docet Sanctus Thomas. 2.2. quaest. 78. art. 2. ad 5. qui pecuniam alteri in Societatem confert, non transfert dominium pecuniae in illum. Ergo finita Societate, illam totam, ut suam, reassumere, non est prohibendus: sicuti totam ipse solus amitteret, si casu periret, ut §. seq. dicemus. Adde, in praxi nullum societatem in iurum, si ad se non reditura esset tota pecunia (quod certe esset damnum Reipublicae) nam Antonius, qui in exemplo allato contulit centum, deinde finita societate non haberet, nisi sexaginta; nimirum quinquaginta de sua pecunia, & decem de lucro. Quod inconveniens ostendit, argumenta adversariorum efficacia non esse.

3. Porro, omnia adversariorum argumenta reducuntur ad hoc, quod sic propono: Si non esset dividenda pecunia collata in socios, finita societate, servaretur aequalitas; ergo, &c. Antecedens probatur, nam alter amitteret totum, quod contulit, id est, totam suam operam, quae, v.g. aestimabatur, (ut hic supponimus) decem aureis, & alter non amitteret, sed recuperaret totum, quod contulit, id est, totam suam pecuniam; Quae certe est inaequalitas intoleranda.

4. Respondeo: Nego antecedens; cum enim pecunia à te in Societate collata debeat iterum ad te, integra reverti, falsum est, centum aureos collatos valere in casu nostro, ut centum (id nota, amabo te studiose Theologe) nam in casu nostro, in ordine scilicet ad negotiationem societatis, centum aurei cum morali spe, quo ad te recursum sint, non valent centum; est enim, ac si solum locates usum illius pecuniae pro aliquo tempore, qui usus non valet, ut centum, sed longe minus, & forte, ne ut decem quidem: Sicuti si tu unus ex sociis confertes navigium ad asportandas merces tibi, & sociis communes, quod navigium valet mille aureos, non indicaretis conferre mille, sed valde minus, v.g. quinquaginta; non enim confers navigium, nam non facis illud commune cum sociis, sed confers usum navigij, quod valet solum, ut quinquaginta. Ita proportionaliter in casu nostro. Nam licet conferas centum aureos expendendos in negotiis Societatis: tamen, cum illi ad te reditura sint, morali aestimatione, immodè re ipsa, non valent pro Societate tanti, quanti, valerent si reditura non essent. Contra vero opera, ut decem, cum in casu nostro reditura nunquam sit, sed omnino peritura,

semper, & absolute, ut decem valet. Prudens ergo vir cum aequalitatem partium collatarum expendit, rectè dicit te (qui centum aureos confers, totidem, finita Societate, integros recuperaturus) & me (qui confero operam, ut decem, omnino deperendam) aequales partes, conferre, atque adeo, finita Societate, iuste posse inter nos aequaliter dividi lucrum; vel ad ratam in aliis casibus, ubi idem vir prudens, his omnibus perpensis, iudicabit, vel te, vel me minus contulisse.

5. Dixi autem (praescindendo ab alio pacto) nam licitum est, contrahere Societatem cum pacto, ut pecunia, quam confers, sit communis cum Socio, qui operam solum ponit. In qua conventionione, finita Societate, dimidia pars dictae pecuniae tibi dabitur, dimidia Socio, & quia sub hoc pacto pecunia, dum viger Societas, esset in dominio utriusque, quia, ex conventionione, facta est pro eo tempore communis, ideo, & lucrum, ut habent Navar. loc. cit. num. 254. alique, quod enasceatur ex pecunia utriusque, erit utrique distribuendum, & (si illa peribit) utrique aequaliter perire debet. Hoc autem Beneficium, quod facis Socio, communicando illi hoc pacto tuam pecuniam, debere compensari aliquo modo à Socio, manifestum est, & sanè compensaretur, si opera eius esset magni momenti ad lucrum consequendum, tua autem pecunia esset modica, vel quid simile.

6. Inquires: Quando celebratur contractus Societatis sine expressione praedicti pacti, intelligiturne factus cum conventionione faciendi communem pecuniam cum Socio, necne?

7. Respondeo, asserendo prius duo principia. Primum, quod habetur, l. prius, §. Si placuit ff. de aqua pluvia arcenda. L. Quod si nolit, §. Qui assiduam, ff. de aedilitio edicto: Quando contractus quilibet celebratur, censetur celebrari iuxta consuetudinem loci, in quo sit, cuius ratio est, quia, in his communibus contractibus, quilibet implectit intendit facere, quod alij communiter faciunt. Secundum, de quo vide Nald. v. Actus, n. 7. & Lezanam in Consulto 49. num. 3. Contractus in dubio censetur celebrari cum aequalitate utriusque contrahentis, nam secus praesumeretur delictum in contrahente, quod nunquam praesumi debere; nisi clarè de illo constet, omnia iura clamant.

8. Ex his Respondeo ad quaestionem propositam: Si in loco, ubi celebratur contractus, adsit consuetudo, ut per illum contractum fiat communis pecunia cum Socio, vel non fiat, iuxta illam est iudicandus celebratus fuisse, si aliud expressè conventum nequaquam sit; Pater id ex primo principio, & docet Sylvest. loc. cit. Sa v. Societas, Mol. disp. 416. conclus. 2. alique. Quod si non adsit eiusmodi consuetudo, praesumitur pecunia non esse communicata, sed remanere sub dominio conferentis. Pater id ex principio secundo, secus enim praesumeretur delictum inaequalitatis committi, supponimus enim non compensari aliunde, si enim appareret in contractu eiusmodi compensatio, iam adesset expressa conventio, & non essemus in dubio.

§. II. Si perit sine culpa Socij pecunia, perit ei, qui eam contulit.

1. Merito, praescindendo ab aliquo peculiari pacto, vel consuetudine Regionis. Ratio est, quia sicuti tota Domino remanet, si remanet: ut §. praeced. diximus, ita, si sine culpa Socij perit, tota eidem percat, necesse est. Id, quod verum est, non solum, si percat post inceptam negotiationem, verum etiam, si percat, antequam negotiatio, seu opera Socij incipiat, sed post contractum Societatis initum, quia etiam tum illa pecunia, ut ex praedictis constat, est ejus, qui illam contulit, atque adeo illi perit. Ita Tolerus lib. 5. cap. 42. Lopez lib. 1. de contract. cap. 64. Sylvest. v. Societas primò, q. 6 Navar. in summa, cap. 17. num. 251. alique. Dixi sine culpa Socij percat) si enim illa adsit, socium culpam

E c 4 tem

tem fieri reum restitutionis, dicitur *infra* latere.

2. Dices pro Molin. *de q. 6. conclus. 1. & Lessio lib. 2. cap. 25. dub. 2. num. 1.* contrarium sentientibus: Si unus socius negotiationis causa conferret centum aureos, & alter alios centum, ex quibus ducentis centum poneretur in una Navi, & in alia Navi alii centum, quarum deinde Navium una dumtaxat submergeretur; sane ex centum salvis, dimidia pars, id est, quinquaginta, essent unius socii, & quinquaginta, id est, alia dimidia pars, esset alterius; Ergo pari modo in casu nostro; si perit pecunia, quamvis antequam incipiat negotiatio, dimidium pecunie uni, dimidium alteri perire debet, sicuti perit in precedenti casu.

3. Respondeo: Nego paritatem, disparitas enim est valde manifestata; siquidem, in casu Navium, illa ducenta propter communicationem talis Societatis, erant utriusque socii; & quando in unam Navim injecta fuerunt centum, non fuerunt injecta illa centum unius socii, sed utriusque, ergo & utriusque esse debent illa centum, quae perire. Non sic in casu nostro, ubi illa pecunia collata tota est unius socii, ante coeptam negotiationem, ut supponimus, & dictum toties est, ergo tota ipsi uni perire necesse est.

4. Signatur autem *num. 1.* additum est (nisi peculiare pactum intercedat) possunt enim socii inter se convenire, ut damnum pecunie inter se sit commune, ita, ut si pecunia pereat, utriusque pereat, id est, dimidia pars conferenti illam & dimidia alteri socio. Ita Navarrus, *loc. cit. num. 253.* asserens hanc doctrinam esse communem. Et quidem hoc pactum illicitum non est quia conjungi solet cum illo alio pacto, quod explicuimus *g. preced. num. 1.* hoc est, ut si pecunia remaneat integra, dividatur cum socio, quod esse licitum *ibidem* dixi, nam positus conjunctionem his duobus pactis, est aequale periculum, ut socius acquirat dimidium, vel ut, illud amittat, & solvere de suo debeat.

5. Quod si par periculum non adest, vel velis pacisci, salvam pecuniam totam tibi fore dandam, nullam vero non tibi fore totam *enim*, sed socio, illicitum clare id pactum erit, nisi forte *ibi* de tantum onus, quod imponis socio, compenses, ut *ibidem* dixi. Et cum hac compensatione solum approbat id in Iure Pontifex. Vide *cap. 1. de Commodato, & cap. 2. de Deposito.*

6. III. An sit modus, quo licite periculum capitalis, imo & lucri, totum rejicitur in Socium.

Ubi:

De Societate cum tribus Contractibus.

1. EX vi solius contractus Societatis non licere, totum periculum in socium rejicere, nimis clare patet ex dictis; id enim, ut vult S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1. Valent. *l. sup. c.* & passim repugnat naturae contractus Societatis ut vidimus.

2. Verum ingeniosi Theologi forte ab ipsis Mercatoribus, quorum res interest, admoniti, invenerunt modum rejiciendi totum periculum in unum ex sociis sine iniuria. Si nimirum celebrentur tres contractus. Primus sit Societatis, ex cujus vi periculum stabit solum ex parte unius socii. Secundus sit contractus Assesurationis, quo ille Socius, qui operam suam promittit, assuret alteri Socio conferenti pecuniam, quae est capitale, seu, quae dicitur Sors principalis; assuret, inquam, illam, & pro hac assesuratione aliquod moderatum pretium, & proportionatum accipiat à Socio conferente praedictum capitale. Tertius sit alius contractus similis Assesurationi, quo videlicet idem Socius, qui operam suam promittit, assuret alteri Socio, qui pecuniam contulit, lucrum aliquod certum, quod prudenter creditur acquirendum esse ex tali negotiatione, & item pro hac secunda assesuratione aliquid proportionatum accipiat à Socio.

3. His tribus contractibus positis (qui possunt fieri, vel separatim, vel simul) Socius conferens pecuniam, securus de sua sorte, & de lucro: Alius autem tria facit, sed subit periculum solvendi sortem, & lucrum, si forte haec pereant. Recole ea, quae dixi *supra*, tract. 3. de Camb. c. 5. §. 7. ubi eisdem tres contractus explicuimus, & addidimus, posse etiam ad majorem securitatem accipi genus, &c.

4. Hic modus licet ab Azor. 3. *plib. 9. de Societ. cap. 1. quest. 6. Soto de Inst. lib. 6. quest. 6. artic. 2. aliique tractetur*, tanquam usurarius, approbatur tamen ab aliis, ut Valent. *tom. 3. in 2. d. 5. quest. 24. p. 2. l. 1. d. 2. dub. 3. Rode. in summa p. 1. cap. 46. & Delugo. d. 30. d. 1. §. 4. num. 40.* vocante hanc sententiam satis communem, aliique multis apud citatos, qui addunt cum Delugo. *l. c. n. 57.* illum non esse contra motum Sixti V. qui cepit: *Detestabilis avaritia*, condemnantis, ut asserunt, Societates, in quibus saluum exposcitur capitale, condonavit enim dumtaxat, quando non intercurrent praedictae assesurationes.

5. Merito autem juvat me sequi hanc posterius sententiam, nam sicuti hi tres contractus possunt contrahi distinctis personis liberari, quia honesti sunt, & iusti, ut etiam ipse idem Azor. *loc. cit. c. 4. quest. 4.* negat non potuit *ibidem*, ita poterunt, cum eadem, quandoquidem identitas personae substantiam contractus non destruit.

6. Obijcies cum Soto, aliiisque, qui nostrarum sententiae sunt contrarii, quod per quoslibet contractus pecuniam suam ita tradit, ut periculum ipsius in alium transferatur, non censetur illam dare in Societatem, sed dare mutuum, ergo non potest licite ex illa acquirere lucrum; ex mero enim mutuo usus est, lucrum erigitur. Antecedens probatur; Primum, quia si amittit mutuum illius pecuniae, & transfert in alium. Secundum, quia potest tunc socius illa pecunia uti ad quoscunque usus voluerit, quod est clarum signum, dominium pecuniae in ipsum fuisse translatum, cum ergo in mutuum transferatur dominium pecuniae mutuae in mutuum, in Societate autem non ita, ut vidimus *supra* *cap. 1. num. 4.* consequenter fit, ut in casu trium contractuum is, qui pecuniam confert, mutuum det pecuniam, non vero in Societatem, unde lucrum inde sperare non poterit.

7. Respondeo, Negando antecedens: Ad probationem primam, Respondeo, negando item antecedens, nam enim collator pecuniae amittit dominium pecuniae collatae, nam sicuti si pactum assesurationis inter eos terminatur, non amitteret suae pecuniae dominium, ita, si inter eos eodem socio; Et sicuti non amittit dominium Mercator, nec domus, nec praedii, si illi quis ea assuret, & illa ea retineat, vel titulo famulatus, vel condictionis, ita tamen si domus, vel merces casu pereant, damnum quod assescuravit, percutit, ita in casu nostro. Radicatus autem ratio hujus rei est, quia per se, & absolute, atque distincte, merces illae, ut etiam pecunia, de qua agimus, percutiunt ipsi collatori, quia ipsius sunt; res enim, quae perit, Domino perit; Nihilominus veluti indirecte damnum assescuratoris percutit, quia assescurans, pretio assesurationis accepto, promittit illud damnum forte percutiendum domino resarcire. Ad secundam probationem antecedentis, Respondeo, Socium illum non posse per se uti illa pecunia ad usus, quos voluerit, sed solum ad negotiationem conventam: cito, possit per accidentem quatenus ipse se exhibet resarcire totam pecuniam, si forte pereat, & resarcire item totum damnum, si forte ex eo arbitrio suo usu damnum aliquod patiatur Dominus pecuniae.

8. Confirmatur, nam si socius, qui pecuniam contulit, illamque assescuravit, nullam aliam pecuniam haberet, nisi hanc, & tamen ipse esset debitor aliorum etiam anteriorum creditorum, non posset hac indivisa pecunia solvere illa debita, quavis antea, & privilegia

ptur. legata, hæc enim pecunia tota Collatoris est, non Socij. Immo, si Socius illam alteri dedisset, certe Collator ageret rei vindicatione, & eam tanquam indivisibiliter suam, recuperaret; ergo falsum est, quod Socius assumpsit, nempe, pecuniam illam esse mutuum sortis datam. *Leg. Valentian. tom. 3. in 2. 2. disp. 5. q. 24. part. 2. Molin. d. 417. Less. lib. 2. cap. 25. dub. 3. num. 29. alioque.*

9. Quæres per hanc occasionem: Si socius accipiens pecuniam ad negotiationem illam, tamen non negotiatur, poteritne iuste Collator, qui prudenter processit, exigere ab ipso lucrum (quamvis illud non asscuraverit) ac si ex negotiatione illud acquisitum esset?

Respondeo, licet cum Mol. loc. cit. & Less. loc. cit. n. 31. v. Notandum tamen est primo, posse, non quidem tantum lucrum immediatum suæ pecuniæ, iam enim pecunia non fuit data ad negotiationem, sed poterit exigere tanquam lucrum, quod ipsi cessavit ex fidei-
litate.

Dixi (qui prudenter processit) nam mera esset usura, si daret ei, quem scis, non negotiaturum, tunc enim non esset vera, sed ficta societas: in quo vereor, ne multi hac nostra ætate turpiter labantur.

Praxis predictorum trium Contractuum

10. Iam verò non gravabor facilitatis gratiâ hic ponere formulas Contractus, seu Chiographi, quibus, si implicite, sive explicate inestur societas in quacunque materia per tres dictos Contractus. Sunt autem huiusmodi, quas ad verbum lego apud Cælestinum *tr. 12. c. 6. v. Quæres secundo*. Expresit, inquit, sic coniungi possunt hi Contractus:

Ego infra scriptus confiteor hoc meo Chiographo, accepisse à Titio mille aureos, ut eos impendam legitime negotiationi, & loco lucri incerti maiori, quod illi ex hac negotiatione posset competere, promitto, me illi daturum sex, & partem quartam in centum quotannis, & eiusdem summa mille aureorum periculum præstiturum.

11. Tacite, sic: Confero tibi mille ad mercaturam, cum pacto, ut quotannis solvas quinque, vel sex, salva sorte. Vel: Ego subscripseris testor, me accepisse mille in mercaturam cum pacto, ut solvam quotannis sex, & quartam partem in centum, salva sorte.

Hæc Cælestinus in universum. Nam ceterum nos formulam, quâ per hos tres contractus datur pecunia, ad præcariam negotiationem Cambij, attulimus *suprà, tr. 3. de Camb. c. 5. §. 7. n. 12.*

12. Idem Cælestinus *ibidem* rectè deinde (quod accepit à Lessio loco citato) monet, expedire hoc tempore consilium dare Fidelibus; ut hoc modò contrahant, quia, sic contrahere, cedit in Mercatorum commodum, & Fideles pecuniam suam negotiari volentes, ab usuris se liberant, & tamen lucrum ex sua pecunia reportant.

Quantum lucri Collator pecunia potest acquirere cum dictis tribus contractibus.

13. Denique ad complementum præsentis doctrinæ, Inquirere timoratus, quantum lucri possit exposcere pro se; relicto reliquo ipsi socio, pro asscuracionibus dictis. Dat. v. g. centum, poteritne pro se velle solum sex, ut est in prædictis formulis Cælestini, an etiam possit plus, septem, octo, decem, &c.

Respondeo, ex Delugo, d. 30. de *Inst. n. 40*. lucrum certum, quod potes exigere, debere esse adeo moderatum, ut attento capitali, quod confers, & spe lucri, quod posset esse in tali negotiatione, appareat, compensari iuste periculum, quod alter socius subit circa securitatem capitalis, & certitudinis lucri, quod tibi promittit. Ratio est, quia secus non satisfit iuste tanto oneri, quod socius subit asscurandi, tum capitale, tum lucrum.

14. Ex qua doctrina sequitur, aliquando posse, ex

centum iuste quotannis exposci sex, vel septem, aliqua n. do decem, iud. aliquando etiam plus, quando nimirum prudentes Mercatores sine fraude iudicant, lucrum ex suscepta tali negotiatione posse adeo esse notabile, ut valeat Socius, & decem, & plus tradere Collatori pecuniæ & cum ea parte lucri, quæ ipsi remanet, possit iudicari satisfactus de periculo, quod subit per dictas asscuraciones. Rectè ergo Bonac. d. 3. de *contract. quest. 3. p. 11*. cum supposuisset, *ibidem*, num. 3. posse licet exposci quinque pro centum, addit, *ibidem*, num. 6. In *Societate trium contractuum potest plus exigi, quod negotiatio minus lucrum offert*.

15. Ex eadem doctrina sequitur, contrà aliquando, vix duo, vel tria exposci iuste posse ex centum, quando scilicet ea negotiatio, quæ suscipitur, lucrosa valde non est. Determinent igitur experti, attenta qualitate negotiationis, & similibus circumstantiis, quas circumstantias in simili, ne dicam in eadem re, considerandas ego proposui *suprà, in tract. de Camb. c. 5. §. 7. n. 6*.

16. Utile est etiam, ad lucrum hoc decernendum, expendere id, quod in simili expendit Valentia, *tom. 3. in 2. 2. d. 5. quest. 2. §. 2. v. Qui autem*. Loquens enim de Emptione Censui Realis ex re fructifera ad quinque pro centum quo pacto ex utraque parte, id est, Venditoris, & Emptoris, ut revendi, & recimi quodcumque tempore ab illidem possit, & altero volente, omnino debeat, & tradit, definire volens quantitatem iusti pretij pro dicto Contractu: Illud est estimatio recta, quæ est prudens, & ea est prudens, quæ est utrique commoda ita ergo in casu nostro, si definitio tanti lucri cedat sine furo, & fallacia in commodum utriusque Socij, prudente iudicio sic decernente, (definitio, inquam, tanti lucri, non mensurata ex necessitate alterutrius Socij, sed ex vi talis negotiationis susceptæ) poterit rectè pronuntiar, iuste lucrum illud acquiri.

CAPUT VI.

Vt Pro Quantitate Partium collatarum lucrum dividatur.

Quæ est Conditio Quinta.

1. Quoniam variis modis partes à Sociis conferri possunt; nam posset unus operam dumtaxat conferre, alter dumtaxat pecuniam vel unus partem pecuniæ, & operam, alter verò tantummodo pecuniam, vel uterque pecuniam, & nihil operæ, quam operam, ponere posset Tertius quilibet ex communi utriusque, immo, & multorum sociorum pecunia conductus, vel contrà, nemo pecuniam, sed omnes operam tantummodo, ut quando plures conveniunt, ut lucra omnia ex suis exercitiis acquisita sint communia, nullum capitale conferendo, ideo tunc lucrum erit dividendum, vel per partes æquales, vel proportionales iuxta maiorem, vel minorem æstimabilitatem eorum, quæ contribuantur, quod est servari æqualitatem Geometricam, non verò Arithmetice. Memores enim nos esse oportet Aesopi fabulæ: Leo, Asinus, & Vulpes, inita societate, egressi sunt ad venandum. Multa igitur præda capta, præcepit Leo Asino, ut eam ipsis divideret. Ille, tribus patribus factis æqualiter, ut eligerent eos hortabatur. At Leo exandescens Asinum devoravit. Vnde Vulpi, ut divideret mandavit. Illa verò in unam partem omnibus congestis, sibi minimum quoddam seposuit. Tum Leo ipsi: Quis te, ô optima, dividere sic docuit? est ea Asini (inquit) calamitas *Affabulatio Aesopi*. Fabula significat, castigationes esse hominibus aliorum infortunia. *Affabulatio mea pro re nostra*. Divisionem in societate iuxta singulorum merita esse expediendam. Neque enim par est, ut is, qui strenuam Leonis instar operam navat, perinde, ac imbellis quilibet, æquali præmio decoretur.

Iam

Iam verò, ut facilius in praxim deducatur, quod sic in universum dictum est, scribamus hic quatuor pecuniarum casus, seu exempla in hunc modum.

2. Primum exemplum: Petrus in Societatem confert mille aureos, cuius usus prudentis Mercatoris iudicio, valet aureis centum; Paulus verò confert operam valentem iudicio experti item centum aureis, lucrum verò totum est viginti aureorum. Quomodo finita societate distribuendum est?

Respondeo, Petrus extrahat primo loco suos mille, deinde accipiat decem, & alius socius alios decem. Ratio huius est, quia æquali contributioni, æquale lucrum iure debetur.

3. Hic adverte, cum Mol. d. 418. num. 7. Bonac. d. 3. de contr. quest. 6. part. 4. num. 3. v. *Octavo sequitur*; tum pro hoc casu, tum pro aliis, lucrum ex societate esse illud, quod remanet, ablatiis expensis, quæ expensæ debent primo loco ex communi lucro solvi. Ut habetur l. *Mutius*, ff. pro Socio. Quare, si in dicto exemplo, ubi lucrum totum fuit viginti aureorum, expensæ fuissent aureorum quinque, lucrum, quod dividi tunc deberet, non esset viginti aureorum, sed dumtaxat aureorum quindecim.

4. Secundum exemplum: Petrus, & Paulus Socii æqualem pecuniam, æqualemque operam ponunt, ita ut Petrus conferat centum, centum item Paulus cum æquali utriusque industria, lucentur autem viginti. Quomodo deinde pecunia, & lucrum sunt distribuenda?

Respondeo: Extrahat Petrus centum, additis decem ex lucro, centum extrahat Paulus, additis item decem ex eodem lucro, & facta erit iusta distributio, ita Valent. tom. 3. in 2. d. 5. q. 24. p. 1. nam ex opera neuter aliquid potest accipere. Ratio est, quia, ut supponis, non minus pecunia & industria unius conduxit ad lucrum, quam pecunia, & industria alterius; ergo uterque habebit iustè æqualem pecuniam, & iustè neuter ex æquali opera aliquid acquirat.

5. Quid, si occurrat negotiatio aliqua, in qua notabiliter plus conducatur opera unius, quam alterius.

Respondeo, tunc non esse mirum, si pro ejusmodi æstimabiliore opera aliquid amplius proportionatum Socius accipiat, ut sic censetur plus conferre in Societatem. Vide Valent. loc. cit. Navar. in summa, cap. 17. num. 251.

6. Tertium exemplum: Petrus unus ex Sociis confert centum, Paulus verò confert partem pecuniarum, v. g. quinquaginta, & operam. Si ex negotiatione pariatur lucrum viginti aureorum, quo modo pecunia, & lucrum distribuendum?

Respondeo: Petrus extrahat suos centum aureos, Paulus verò suos quinquaginta; deinde pendatur æstimabilitas operæ, & industriæ dicti Pauli. Si enim hæc Pauli opera in tali negotiatione valeat, quanti valent quinquaginta redirent ad Petrum, juxta id, quod aliquando superius c. 5. §. 1. n. 4. explicui, dividendum est lucrum æqualiter, quia æquale singuli posuerunt. At, si dicta industria valet plus quam quinquaginta, dandum est, teste Mol. d. 416. §. 417. Paulo aliquid plus, vel minus proportionatum, quod ejusmodi majori, vel minori operæ, seu industriæ correspondeat.

7. Quartum exemplum: Petrus, & Paulus nihil pecuniarum conferendo, conveniunt, ut omnia lucra, quæ per decem annos acquirant ex sua arte navigandi (idem dic de cæteris exercitiis) fiant communia æqualiter: accidit autem, ut Petrus mille acquisiverit, Paulus verò vix centum. Quomodo dividendum est ejusmodi lucrum?

Respondeo, æqualiter æqualiter. Arithmetica, & sic singuli habebunt quingentos, & quinquaginta aureos. Ratio est clara, quia, ut supponimus, quando inita fuit Societas, æquale erat periculum, ut Petrus, vel Paulus plures haberent, vel pauciores, qui confluerent ad ipsum, navigandi causa. Fac te invisibile Societatem cum

aliquo in ludendo, & te plus lucratum esse, quam alium, nonne lucrum æqualiter erit dividendum? Ita facit, quod contractus fortunæ, & poterat esse contractus, ut scilicet alius plus lucraretur, quam tu. Pari iudicio modo in casu nostro. Atque hanc decisionem habes apud D. lugo d. 30. de Inst. num. 27. loquentem de simili Societate inter duos Curiales Romanos circa lucra ex negotiis expediendis.

8. Quares: Petrus, antequam fluat tempus illud decem annorum, cum videat plus nunc acquirere quam Socius, vult dissolvere Societatem, & petere licitè?

Respondeo, non posse, quia contractus ille fuit, ut supponimus, iustus, ergo servandus pro statuto tempore est, cum nulla hic culpa intercedat Socii, qui ex se parum est ad ponendam operam, quam promittit.

CAPVT VII.

Ut dividantur, seu, ut communia sint damna.

Quæ est Conditiõ Sexta.

1. Si nullum sit damnum in negotiatione suscepta, totam pecuniam collatam ab uno ex sociis debet modo explicari, ad ipsum redire, diximus supra. Sed quid, si sit damnum in rebus, vel mercibus ex illa pecunia comparatis? Nam, si damnum sit in ipsa pecunia, post, si ante susceptam negotiationem, totam petere Domino jam diximus c. 5. §. 2.

2. Ut id explicemus, duo genera damnum hic considerari debent; aliud enim est veluti intrinsecum, veniens in ipsa re, seu negotiatione suscepta, ut, si pereat Navis, à Pyratibus capiatur merces, &c. Aliud est extrinsecum, estque illud, quod ratione Societatis cuidam evenit, at non ipsis mercibus, sed sociis, vel eorum necessitatibus ministris pro communi negotiatione, si aliquis ex his faciat, à latronibus, &c.

Damna intrinseca, cū ex Sociis cedant, & occurrant sine ullius culpa?

3. Si de prioribus agamus, expedita est resolutio. Nam si ipsa res, v. g. frumentum emptum ex communi negotio pereat, vel vitietur sine ullius culpa, certum est, ut Bonac. d. 3. de contr. q. 6. punct. 4. num. 1. Delugo d. 50. de Inst. num. 311. Cum duob. §. Quidam Sagariam. Pro Socio, & §. Illud, Instit. de Soc. debere ejusmodi damnum de commune omnibus sociis. Sicut enim commune est lucrum, ita, & damnum esse debet; & sicut expensæ sunt communes, ita, & hoc damnum, quod valde affertur, debet esse naturæ expensarum, quæ ad expendendum redeunt, sed veluti deperduntur. Et ratio à priori est, quia frumentum illud fuit emptum cum pecunia unius, & cum opera alterius, ergo ad utrumque socium pertinet, ergo utrumque ejus damnum sentire fas est.

4. Hinc, si res Societatis furto ablata forte sint, utriusque socii damnum ablatas fuisse, rectè docet illud Bonac.

5. Præsciendum autem à peculiari pacto affectionis, quo damnum conjiciatur in unum ex sociis: hoc enim, compensatis oneribus, fieri posse supra vidimus; quare tunc, si affectuatori incumbat damnum relatum, mirum sanè non est.

Damna extrinseca, cui ex Sociis cedant, si pari modo sine illius culpa, occurrant.

De Damnis provenientibus ex culpa alicujus ex Sociis.

6. Iam verò, si de posterioribus damnis agamus, præmittendum est, ea, vel evenire ex Societate, tanquam ex causa proxima, vel tanquam ex occasione, seu ex causa remota.

7. Tanquam ex causa proxima eveniunt, si proximè, propter ipsam negotiationem ex Societate susceptam, accidunt. Unde, si exercens Societatem, naufragium patitur, vel à Latronibus diripitur, vel, ut defendat collatam mercaturam, vulneretur, & ad vulnus curandum necessaria remedia, quæ communiter adhiberi solent, expendat, damna hæc dicuntur evenisse ex Societate, tanquam ex causa proxima.

At, si quis exercens Societatem, in via, v. g. à suo inimico vulneretur, unde multas expensas facere cogatur ad se curandum, vel dum eandem Societatem exercet extra patriam, non sit institutus hæres à suo amico, damnum hoc accidisse dicitur ex Societate, tanquam ex occasione, seu tanquam causa remota. Hac distinctione posita:

8. Dico primò, damna prioris generis, hoc est proxima, debere esse communia, vide l. *Cum duobus*, §. *Venit*, & §. *Damno*, l. *Fratres*, §. *Siquis*, ff. de *Sociis*, quia sicuti lucrum ex Societate est commune, ita, æquum est, ut sint communia damna ex eadem Societate proximè provenientia.

Id tamen intelligitur in bonis Societatis, non enim tenetur Antonius v. g. qui contulit centum aureos in Societate, cum Petro conferente suam operam, solvere iamiam ipsi Petro obvenientia, nisi ut vult Petr. à Navar. lib. 3. de *Iust. c. 2. num. 46* Rod. p. 1. *Summa c. 47. num. 6*. Bonac. *disp. 3. de contr. c. 6. p. 4. num. 3*. cum illis centum aureis collatis, seu cum parte eorum. Ratio est, quia damna debent refarciri ex bonis Societati subiectis: nunc solum illos centum aureos Antonius Societati subiecit.

9. Inquires: Ex prædictis expensis factis in curatione vulnerati, causa societatis, detrahendumne est id totum, quod is socius (qui nunc est æger) pro se expendisset, si sanus fuisset?

Respondet affirmativè: nam societas non obligat, nisi ad interessè socij, quod is patitur ratione dictæ infirmitatis, ergo solum ad illud, quod nunc in infirmitate, & eius ratione expendit, quodque sanus non expendisset, solum enim, in hoc, ipse, causa Societatis, patitur interessè.

10. Dico secundò, damna posterioris generis, hoc est, remota, non debere esse communia, vide Petr. à Navar. *Rodrig. l. cc. Mol. d. 418. Less. lib. 2. c. 25. dub. 4. num. 37*. sed qui ea patitur, eadem solum sustineat. Ratio est, quia cum hæc damna non sint propriè ex Societate, non censentur socij ad illa consensisse: cedunt ergo soli, quia, ea patitur.

11. Inquires: Qui exercens Societatem, v. g. emendi frumenta tempore aestivo, incidit in febrem, unde multa damna patiatur, debetne putare, ea esse damna prioris generis, atque adeò sibi compensanda, an posterioris?

Respondet: Mihi videtur, regulariter hæc esse damna posterioris generis, & consequenter non esse damna communia sociis attribuenda, quia per se hæc non veniunt ab Societate, tanquam ex causa, sed potius ex conditione personæ, & certè in praxi ita servari iudico, ut scilicet socius in Societate ægrotrans, suo damno ægroret. Dixi (regulariter) nam, si fortè sit aliqua consuetudo, vel pactum iustum in contrarium, ea sunt servanda, sicuti mox dicemus de aliis expensis, vel item in casu, quo constaret infirmitatis causam, verè fuisse negotium Societatis.

12. Hactenus de damnis sine socij culpa promanantibus, nunc de provenientibus ex culpa.

13. Culpantem Socium debere refarcire quoniam damna ex sua culpa Societati occurrentia, nemo querit, quia, nemo nescit: At difficultas est dignoscere quantitatem culpæ, quæ huiusmodi restitutionis onus imponit. Ad quam difficultatem enodandam, utile est, præmittere verba legis, §. *ult. Instit. de Societ. l. Socius*, ff. pro *Socio*, quæ in hunc modum enuntiant: *Prævaluit etiam culpa nomine, teneri Socium; Culpa autem non ad exactissimam diligentiam dirigenda est, sufficit enim talem diligentiam communibus rebus adhibere socium, qualem suis rebus adhibere solet, nam, qui parum diligentem socium sibi assumit, de se queri, sibi que hoc imputare debet.*

14. Hactenus Textus, ex quo questionem propositam de culpa in Societate commissam sic explico, formando hanc regulam, tum pro foro interno, tum pro externo: *Quoties socius ponit diligentiam in negotiatione Societatis quam poneret, si illud negotium ad se solum pertineret, ad nihil tenetur, si fortè damnum sequatur. Quoties verò eam non adhibet, tenetur, &c.*

Ratio Regulæ est, quia, nemo intendit se, suamque operam magis pro aliena re obligare (præscindendo à peculiari pacto, cui esset omnino standum) quam pro sua, &c. Alter maiorem diligentiam ab altero non petit, nisi quæ in rebus propriis adhiberi solet: si hanc igitur adhibeat socius, non est unde damnari rationabiliter possit.

14. Quæ verò sit diligentia, quam quis adhibere solet in rebus propriis, est maxime hic considerandum, ut etiam nos per aliam occasionem lib. 8. in *Decalog. tract. 3. cap. 5. & lib. 1. cap. 3. §. 7. ver. Depositum*, consideravimus. Non enim tu putas, debere in tuo agro, v. g. excolendo, eam diligentiam mensuram apponere, quam apponeres in tuo filio infirmo curando, & tanè illa diligentia, quæ parva indicatur in Nauclo, si Navim regat plenam lignis, & paleis, magna, & gravis est, si fumento, vel auro, pretiosisque mercibus onustam regat. Idem in artibus, & professionibus. Turpiter enim errabit Grammaticæ Professor, si proferat, v. g. Mater meus, at non, si merus Scriptor eodem modo scribat: Et artifex quidem in fabrefaciendo Calice ex auro exquisitam diligentiam adhibet, ne auri momenta, vel levissima deperdat, quam non tam exactam ponit in fabrefaciendo vase stanneo, nè stanni particulas amittat. Ex quibus vides, non debere diligentiam socij esse eodem modo mensurandam in gravibus negotiationibus, ac in levibus, in difficilibus, ac facilibus, in raris lucrandi oportunitatibus, ac in frequentibus, &c. Cum enim ipse operam suam prudenter promiserit, eam tunc adhibebit, tum in foro conscientie, tum in foro externo, quando, omnibus expensis, eandem pro propria re sua sine infidelitate ponet. Atque ad hanc doctrinam, reduci tandem ea, quæ sive de culpa iuridica lata, levi, levissima, sive de culpa Theologica mortali, vel veniali in contractibus commodati, locati, depositi diximus loco citato, & rectè Delugo d. 8. de *Iust. numero 110*, loquens de quibusdam legibus condemnantibus commodatarium, vel conductorem de levi culpa, sic habet. *Quis unquam à Conductore equi, pretium equi petat, quando Conductor diligentiam circa eum adhibuit, quam diligens quisque, & prudens circa proprios equos adhibere solet? non sunt ergo usu receptæ leges in alio sensu.*

Hæc ille, quæ ad culpam in Societate commissam aptari facile possunt.

16. Sed adhuc mordicat scrupulus: Quid enim, si quis non quidem graviter per delictum mortale, sed leviter per veniale deficiat ab hac diligentia, per ignorantiam, v. g. vel inadvertentiam venialiter culpabilem, *Leg. l. 8. in Decal. tr. 3. c. 5. §. 2. m. 3.*

17. Respondet (salva meliore sententia, & semper præscindendo à peculiari conventionem) de qua omnino sunt

CAPVT IX.

Vt non apponantur Pacta iniusta.

Quæ est Conditiō Octava.

1. Cū ea pacta sint iniusta quæ contra naturam huius contractus sunt, quæque inæqualitatem inter socios afferunt, ideo non alio meliori modo ea dignoscuntur, quàm in perpendendo, quæ actenus de natura huius contractus sunt explicata; Nihilominus multum ad eiusdem rei praxim facit, allquid huiusmodi pacta discutere, quæ iam ex ordine subscribo.

2. Primum pactum: Antonius confert in Societate centum aureos; Petrus operam suam, ita tamen, ut Petrus certam quantitatem, vel certam lucri partem habeat, quanti scilicet æstimatur eius opera, sive ex negotiatione paratur lucrum, sive nō, & sive pereat pecunia Antonij, sive non, & sine hoc pactum iustum?

Respondeo, esse iustum, cum Mol. d. 411. n. 2, Angel. v. Societas, p. n. 6. sed certè in eiusmodi negotiatione non interuenit contractus Societatis, sed potius locati, & conducti. Nam in hoc casu Antonius conducit operam Petri, & dat ipsi certam mercedem, sive ex lucro negotiationis, sive aliunde; qui modus contrahendi iustus omnino est quando iusta merces operæ præstandæ correspondet.

3. Quid, si ita pactum inearit: Si Societas bene succedet in lucro, longe maiorem dabo tibi mercedem, si male, longe minorem?

Respondeo, adhuc iustè pactum iniri; non enim sic in eo contractum Societatis, sed pari modo contractum locati, & conducti; Ego autem in hunc modum paciscor, ut ea spe diligenter sit socius in negotiationis munere exercendo; Adde, æquale esse periculum maioris, vel minoris mercedis, &c.

4. Secundum pactum: Idem Antonius celebrat contractum Societatis cum Petro, ea lege, ut ipsi Petro obveniant duæ partes lucri, & una solum damni, & una lucri, & sine iustum?

Respondeo: Si hæc unus socij onera compensentur pecuniâ, vel re æquivalente ab alio socio, iustum erit pactum, si verò non compensentur, nimis manifestè erit in iustum; quando enim compensantur, servabitur æqualitas, secus non item.

5. Quid, si fiat pactum, ut ad unum ex sociis, v.g. Antonium, nulla damni pars pertineat, & tamen pertineat aliqua lucri pars, totum verò damnum reiciatur in alterum, v.g. in Petrum sed cum parte lucri, si ex negotiatione lucrum perveniat?

Respondeo, cum prædicta distinctione; eadem enim hic militat ratio. Sed iam vide, te advertere, hunc, & præcedentem, (quando iustè compensantur onera) non esse merum contractum Societatis, sed insuper addi unum, vel alterum contractum venditionis, vel similis: venditur enim periculum damni, & locatur opera socij, &c. Ita Mol. d. 417.

6. Tertium pactum: Idem Antonius confert pecuniam cum pacto, ut solum tercia pars dictæ pecuniæ pertineat ad ipsum Antonium, & eadem sola tercia pars subsit periculo ad damnum eiusdem Antonij; at verò reliquæ duæ partes pertineant ad Petrum socium conferentem operam, ipsiusque Petri periculo amittantur, si amittentur, & item tercia pars lucri ad Antonium, reliquæ verò duæ lucri partes pertineant ad Petrum, & sine hoc iusta conventio?

Respondeo, cum memorata distinctione, ut scilicet, si compensentur onera, iusta sit conventio, aliter sit prorsus iniusta. Ita Molina d. 417. quicquid in contrarium dicat Sylvest. v. Societas, p. n. 5. Sicut enim Antonius, qui confert pecuniam, potest, ut superius vidimus, reicere in socium totum periculum pecuniæ capitalis, tribuendo

Pag. III.

ipsi socio proportionatam mercedem tanti oneris, cur non poterit durum partium periculum in socium reicere, data pariter proportionata mercede.

7. Quartum pactum: Idem Antonius dat Petro, Paulo, Ioan. Piscatoribus quindecim aureos, singulis nempe aureos quinque, ut scilicet habeant expensam ad piscandum (idem dic de aliis exercitiis, puta excolendis agris, pascendis animalibus, nutriendis bombicibus, ad sericum extrahendum, & similibus) dar, inquam, hoc pactum, ut singuli post piscationem, & pices venditos dent ipsi Antonio dimidiam lucri partem, quod acquirunt, & insuper aureos omnes ab eodem Antonio ante piscationem receptos ipsi eidem reddant: totum autem periculum, quo possent deperdi auri illi, subeant ipsi Piscatores pro sua rata: E sine iustum hoc pactum?

Respondeo: Esse iniustum, docent Rodriguez, in summa, p. 1. cap. 46. num. 3. Navarr. in summa, cap. 17. n. 282. alique; nam nimis dura onera (inquiunt) Piscatoribus imponuntur. Et certè iniustitia est (aiunt) velle communicare in lucro, & non iactura, & velle, ut ipsi Antonio reddatur capitale, etiam si sine culpa sociorum illud pereat. Addit Navarrus, si Piscatores ex dictis pecuniis aliquid expenderint pro sua domo, debere ipsos restituere Antonio, quia Antonius solum contulit pecuniam ad negotiationem, & consequenter ad expensas negotiationis, non verò ad expensas extra negotiationem domi factas.

8. Hæc illi supponentes, hunc esse contractum Societatis, sed quia verè is non est, est enim conductio, & locationis operarum Piscatorum, ut ex dictis c. 1. n. 6. & ex dictis, n. 2. huius capituli constat, nullo modo erit eiusmodi contractus condemnandus, si iusta, omnibus expensis, merces Piscatoribus solvatur, sive in pecunia, sive in lucro sperato, ut dictum est.

9. Illud quod modò addidit Navarrus, approbo quidem, sed eo modo, quo ego retuli, nam dicti Piscatores sive expendant domi, vel extra, sive non expendant, iam totum capiali debent reddere, ut ex pacto conventum fuit; At, si Navarrus aliud velit, ut certè velle alicui videri potest, id est, debere à socio operam conferente (quando est initus contractus Societatis) deduci expensas, quas domi is fecisset, non approbo, nisi eo modo, quo vidimus supra, c. 8. n. 4.

10. Quintum pactum: Idem Antonius socium afficit Petrum, additque, ut alia negotia suscipiat, iustène sic paciscitur?

Respondeo, iustè, quia sic Antonius vult, Petrum expeditum esse pro suis negotiis, imò, si natura, & qualitas suscepti negotij requirit totum hominem, debet Petrus, etiam si non adit pactum, totum se illi negotio addicere, quando enim ipse promissum suam operam, totam, quæ erat necessaria illi negotio, promissit.

11. Quid si non requiritur tota, si additur ab Antonio tale onus Petro, debet certè Antonius aliquo modo compensare; secus liber Petrus erit, & sic alia negotia, ut ei libet, potest assumere, quia nihil hæc obstabat Societati cum Antonio susceptæ, ut supponitur. Sic Medicus operam suam tibi promittit, non tamen propterea alios infirmos curandos, cum culpa suscipit, quando omnibus consulere satis potest. Quod dicimus de Socio, dic obiter de famulo; is enim, quando abest præiudicium famulus Domini, potest; ut innuit Bonac. d. 3. de contract. q. 6. p. 1. n. 5. alia negotia suscipere, & lucrari, cum tamen non possit, quando præiudicium illud adest.

CAPVT X.

De Dissolutione Societatis.

1. Societas, vel instituta fuit ad tempus determinatum, ut si pro duobus tribus, decem annis, imò, & pro tota vita, vel ad tempus indeterminatum, id est, sine temporis mentione. De utroque simul sic breviter habet.

Ff 2. Dissolvi

2. Dissolvitur Societas primò, mutuo consensu, seu renuntiatione. Secundò, finito tempore designato. Tertio, finito negotio. Quarto, morte civili. Quintò, morte naturali: quæ omnia, nitidiorè stylo, sed subobscuris verbis, sic Textus, l. Verum, §. ult. ff. pro Socio, completur: Societas solvitur ex Personis, ex Rebus, ex Volumine, ex Actione.

Mutuo consensu.

3. Rectè nam Res, per quas nascitur, per easdem dissolvitur. Quod si unus ex Sociis incidit in amentiam, non dissolvitur Societas, nec ejus Curator renuntiare potest, nisi in casibus, in quibus socius ille, si fuisset sanus, potuisset. Quare in hoc casu continuare omnino socii debent Societatem, & lucrum dividere cum Curatore amentis. Vide l. ult. c. pro Socio.

4. Quid, si quis ex sociis renuntiet, aliis invitis?

Respondeo: Tunc damnum, quod fortè ex tali renuntiatione subsequetur, ad ipsos solum spectabit: si verò nihilominus sequatur lucrum, illud erit commune aliis, nam ipse, quantum est ex parte sua, jam cessit luti Societatis, subivitque prædictam obligationem restituendi id, quod sociorum interest, si non fuisset renuntiatum ante tempus.

5. Sunt tamen quatuor casus, in quibus licet, aliis invitis, socius renuntiet. Primò, si ei pacta non servantur nam, *Frangenti fidem, merito fides frangitur*. Secundò, si socii sint ei injuriosi, vel damnosi, ita, ut prudentis arbitrio non sint tolerandi. Tertio, si cesset spes lucrum percipiendi ex negotiatione suscepta. Quarto, si socius debeat Reipublicæ causa abesse, nec commodè, vel aliis, vel sociis, suas committere partes possit.

Finito Tempore designato.

6. Merito: Quia ad tempus ulterius non se extendebat conventio, & obligatio, ut dicitur in l. ult. c. actiones, §. Item si alius, ff. pro Socio. Semper intellige, nisi tacito, vel expresse consensu sociorum innovetur, seu continuetur Societas, quia tunc novus censetur advenire contractus.

Finito Negotio.

7. Et id etiam merito; ad illud enim dumtaxat se extendebat, ut supponimus, Societas: Finiri etiam negotium censetur, si totum capitale, imò si magna ejus pars casu pereat, vel ita putetur, ut aptum non sit ad negotium, quale esset frumentum, si eo modo vitaretur, ut amplius humano usui non esset idoneum. Finiri etiam negotium censetur, l. Verum, ff. pro Socio, §. Solvitur, Inst. de Societate. si in agro à sociis excolendo, & disceditur auctoritate publica, Ecclesiastica. Idem dic, si socius non potest contribuire, promissam pecuniam, vel promissam operam, ut si incidisset in pauperiam, vel in agnitionem, vel in carcerem fuisset conjectus, vel ejus bona fuissent publicata, vel quid simile.

Morte Civili.

8. Si quis ex sociis civiliter moriatur, ceteri Societatem l. ult. c. solvitur. Lege Mol. d. 414. num. 9. junct. ad l. 9. Censetur autem Mors Civilis pro hac re triplex.

Primò, Cessio Bonorum.

9. Secundò, Maxima, aut media capitis diminutio, §. cit. solvitur, Inst. de Societate, id est, vel deportatio, l. Verum, §. ult. ff. pro Socio, in insulam cum amissione libertatis, vel solum deportatio in Insulam, Bonacina, d. 3. de contr. 9. 6. punc. ult. m. 4. asserit, finiri Societatem capitis diminutione, quam dicit esse exilium, unde pro eodem accipit exilium absolute acceptum, & deportationem in Insulam, id, quod aliis, qui Textus Civiles §. 1. & 2. Inst. de capitis diminutione, legent, judicandum relinquo.

10. Tertio denique, censetur capitis diminutio solemniter, l. Verum, §. ult. ff. pro Socio, professio in Religione,

de qua lege Molinam, d. 9. Bonac. d. 13. de contr. 9. 6. p. 2. n. 4. aliòque ab ipsis citatos.

Morte naturali.

11. Morte item naturali unus ex sociis (etiam si non confocii remaneant) finitur Societas, quia conjunctio non separatim fuit conventio (nisi tamen contrarium pacto firmatum fuerit) ita committit Doctores, de praerog. quæ affert Delugo d. 30. de Inst. 7. Unde sequitur, ciegatem non transire ad heredem defuncti.

12. Quid, si affuerit pactum, ut ad heredes transiret Societas, at non ibidem remanerent, quod heredes defuncti? Sed quid, si pactum, ut transiret ad heredes, iamento firmatum sit?

Respondeo: Qui docent juramentum confirmare contractus, affirmant, ejusmodi pactum juramentum obligare heredem ad proseguendam Societatem, quia heredes tenent servare contractus defuncti. Ita Molina d. 414. n. 6. Mol. l. 2. cap. 2. §. n. 6. At nos, qui docuimus l. 3. in Deul. c. 3. §. 4. à juramento non confirmari contractus, debemus tradere hanc obligationem ab herede defuncti, ut excludit Valachus apud eundem Mol. l. c. quia juramentum pactum non validat actum à lute interdictum, & prohibent.

CAPVT XI.

De Societate in Animalibus.

1. Si primò, tradas alicui tot oves, v. g. ut statuto tempore det tibi earum pretium; Si secundo, eadem tradas, ut ipse fructum ab iis accipiat, solummodo pro tempore; Si tertio, ut custodiat eas, data illi parte fructuum pro dictam custodiam compenset, non celebras, teste Mol. d. 411. n. 2. & 3. contractum societatis; nam potius est contractus venditi; Secundus est locati; Tertius est simulatus. Verum, erit contractus Societatis, si tu oves, & alter verò operam, seu industriam conferat, vel, si utroque contribuat æqualem partem industriæ, & parum numerum ovium, vel in æqualem, &c. & fructus inde percepti (id est, lana, lac, foetus) sint dividendi, sive Arithmeticè, id est, æqualiter, sive Geometricè, id est, ad proportionem ejus, quod à singulis collatum est, hic, inquam, est contractus Societatis, & de eo multa dicta sunt in precedentibus capitulis, in quibus tractatum est de Societate in universum, & pro majori tamen ejus explicatione:

2. Inquires primò: An hic modus Societatis Animalium sit licitus? Ego confingo tibi mille oves, tu, si oves pereat, complex numerum ex fructibus, & tuque idem operam correspondenter estimabiliari usus confingam ovium, atque in fine singulorum annorum fructus præstetur ovium, id est, lac, lana, & pars remanens farinam, & dantur inter me, & inter te?

Respondeo: Ut proponitur, non est hic contractus licitus, quia clarè non servatur æqualitas. Nam proposita prudentes, & pii negotiatores, ut effugiant injustitiam de Animalia non stent cum periculo in manu alterius, v. g. Pastoris, semper solent addere alium contractum allocationis, solvendo ex ipsa parte fructuum percipientium aliquid proportionatum ipsi Pastori assicurantur in hoc fere modum: Confingo tibi mille oves, tu apponas industriam & assecures mihi, te traditum eundem numerum ovium æqualis bonitatis, nam ex fructibus percipientium compenso tantum onus, quod suscipis. Adde etiam, solent alios contractus, quo mihi assecuret Pastor aliquod locum, sive sex, sive decem, sive plus, minùve pro centenario, vel prudentis viri arbitrium, modo superius, c. 3. §. 3. factis replicato de Societate cum tribus contractibus.

3. Inquires secundo: Cum in hoc contractu solemus tractio Societatis estimari Animalia, ne deinde contraventione sit in iis reddendis; Inquires, inquam, cur tunc non dicatur sit potius contractus Venditionis, quam Societatis?

Respondeo: quia esto, æstimatio aliquando faciat venditionem, aliquando tamen non facit, ut pater in dote quæ potest ab uxore viro tradi, interdum per æstimationem facientem venditionem, interdum vero per æstimationem non facientem venditionem. Facit venditionem æstimatio, quando res dotalis æstimatur, ut marito tradatur, tanquam vendita eo pretio. Non facit venditionem, quando res æstimatur solum, ut sciatur valor rei dotalis, ita ut si pereat, & fiat exterior culpa viri constet ad quid teneatur vir in casu restitutionis. Quoniam igitur in casu nostro æstimantur animalia solum, ut sciatur quid, & quantum in fine anni sit restituendum, ideo non est contractus venditionis, nam si æstimatio eorumdem animalium fieret, ut illa tanquam vendita eo pretio, traderentur Pastori, esset quidem contractus venditionis, at consequenter non pertineret ad hunc locum, sed ad tractatum de venditione, & emptione.

4. Inquires tertio: An Socius, præscindendo à contractu asscurationis, sed in vim solius contractus Societatis, obligetur in fine anni, puta temporis designati pro Societate, restituere prædicta animalia æstimata per æstimationem non facientem venditionem, restituere, inquam, obligetur juxta valorem æstimationis, factæ initio anni, an juxta valorem æstimationis, quæ sit in fine anni? Mille oves, v.g. valent initio anni centum aureis, at in fine anni ob magnam illarum penuriam valebunt ducentis aureis, vel propter abundantiam valebunt minoris, v.g. aureis quinquaginta, socius recipiens, debetne reddere oves valentes centum aureis, an vero ducentis, vel quinquaginta?

Respondeo: Cum in mero contractu Societatis (nam nunc præscindis ab alio pacto) supra docuimus animalia remanere in dominio apponentis, si in fine anni crescit vel decrevit eorum valor, ipsi apponenti crescit, atque decrevit, unde juxta æstimationem, quæ sit in fine anni, debet restituere is, qui ea recepit, & solum illa prior æstimatio inserviet, ut si culpa recipientis, animalia perierint, vel deteriora evaserint, compensetur illud, quod erit justè compensandum.

5. Instas: In contractu Societatis, si pecuniæ valor crescat, non crescit pro apponente illam, sed pro omnibus sociis, ergo pari modo idem dicendum erit, si crescat valor animalium: Conferat, v.g. Petrus centum ex auro, valentia centum & decem argenteos si finita Societate contingat aures illos pluris valere, v.g. centum & viginti, Petrus non habebit pro suo capitali collato, nisi tot aures, quot ascendunt ad centum, & decem argenteos nam alii decem erunt dividendi, utpote lucrum commune sociis, ita igitur in animalibus.

Respondeo, pro doctrina ejus, quod assumitur, & pro responsione ad paritatem, quæ inducitur, sunt hic beneficia distinguenda, quæ tribus dictis ego, claritatis gratiâ, proferam.

6. Dico primò: Si crescat valor pecuniæ collatæ ab uno ex sociis, antequam ea ad merces comparandas expendatur, vel antequam miscetur, ita cum cæteris pecuniis Societatis, ut discerni nequeat, ille est Dominus hujus valoris, qui eam contulit, quia ipse habet illius dominium, & consequenter, & ipsi crescit, & decrevit, & juxta hunc valorem in fine Societatis eidem erit pecunia restituenda.

7. Dico secundò: Si crescat idem valor, postquam comparatæ sunt merces, vel postquam pecunia mista ita est cum cæteris pecuniis sociorum, ut discerni nequeat, incrementi hujus sunt Domini omnes socii, quia ipsi simul habent dominium illarum mercium, & pecuniarum; quare ex æquo est dividenda, esto, prius propter pactum Societatis initio initum, debeat extrahi, & reddi apponenti tanta pecunia, quantum apposuit, secundum illum valorem, de quo numero præcedenti, dictum est.

8. Dico tertio, hinc fieri, ut magna sit disparitas inter animalia, & pecuniam, quando hæc, vel illa conservatur, animalium enim semper Dominus est is, qui

Pars III.

ea apponit, at pecuniæ non ita: nam, ut dictum est, postquam merces comparatæ sunt, & pecuniæ sunt cum cæteris admixtæ, pertinent ad totam Societatem; non est igitur mirum, si incrementum harum, ut vult Bonac. d. 3. de contr. q. 6. p. 3. n. 3. & p. 5. num. 8. pertineat ad lucrum sociorum omnium modo, quo dictum est, non vero incrementum animalium.

CAPUT XII.

De partitione, quam debent exhibere Fratres, mortuo Patre, quæ assimilatur Divisioni, quæ fit ratione Societatis.

1. *Ivre novo, l. 1. Si liberis, C. de collationibus, Amb. ex Ieslam, C. Eodem titulo, Auth. de Triente, & semisse, §. Illud quoque, Coll. 3.* statuitur, ut filii suo Patri succedere volentes, adducant ad partitionem communem, quæ acceperunt à Patre vivente, quod certè similitudinem, quam præ se fert contractus Societatis, nam ideo hic sequentem regulam breviter habet:

2. Omnes descendentes legitimi, quibus debetur legitima (nam propterea includuntur etiam legitimi, imò etiam adoptati, non autem illegitimi, quia his legitima non debetur) sive masculi, sive femina, sive sint in Patris potestate, sive jam emancipati, volentes succedere Patri, vel Matri (quoad volentes succedere Avo, vel Avia, vide apud mox num. 3. citandos.) Filii, inquam, volentes succedere parentibus decedentibus testatis, vel non testatis, tenentur conferre ea, quæ habuerunt ex bonis dicti Patris, vel Matris viventium, ut scilicet ex iis in communi adductis, tanquam ex uno cumulo, fiat iusta partitio inter ipsos fratres, sororesque. At vero ascendentes, ut est Pater, Mater, Avus, Avia, quando succedunt filiis, vel Nepotibus defunctis, non tenentur conferre ea, quæ habuerunt à filiis, vel nepotibus viventibus. Ratio Regulæ tunc intelligitur, cum cognoscatur radix, cur facienda sit inter prædictos fratres dicta collatio. Ea autem est, quia omnibus filiis debetur post parentum mortem æqua legitima. Quando ergo parens ante suam mortem aliquid alicui ex filiis tradit, præsumitur, nisi aliud exprimat, vel tacite ex conjecturis colligatur, dare illud in computum legitimæ, quam post mortem suam illis debet. Ne ergo frater, plus habeat de legitima, quam alii, inde est, ut illud debeat in commune adduci, & æquè dividi. Quoniam igitur, quando filii dant aliquid Patri, vel Matri, vel suis ascendentibus, non præsumuntur dare in compensationem legitimæ, cum ascendens censetur mortuus, antequam moriatur descendens, sed dare præsumatur per meram donationem, idest illa non sunt à Patre conferenda, quia, quæ simpliciter donantur, & liberaliter, in commune non conferuntur, nam propterea, nec ipse filius ea, quæ accipit à Patre liberaliter, & non in compensationem legitimæ obligatur ad conferendum, eo modo, quo à nobis, in lib. 5. Decalog. cap. 4. §. 2. à num. 3. pluribus explicatum est.

3. Nepotes, quando vel mediatè, vel immediatè succedunt Avia, qui, & quatenus debeant conferre, habes apud Molinam, d. 257. Ant. Gom. in l. Tauri 39. num. 37. Tusch. tom. 1. à concl. 416. Valq. in opuscul. de test. cap. 7. §. 2. d. 14. Bonac. d. 3. de contr. q. 6. p. 7. §. unic. n. 2. v. Sed modò aliòsque.

4. Qua ratione autem dignosci queat, parentes dedisse aliquid liberaliter, vel in compensationem legitimæ, adeoque conferendum, duæ sunt regulæ, quas attuli in lib. Decal. loc. cit. illas, & ab illis deductas illationes, inde pete.